

BÖLÜM 3

GEO WIDENGREN'İN DİN FENOMENOLOJİSİ

Şevket ÖZCAN¹

GİRİŞ

Dünya hayatının başlangıcından itibaren insanoğlu hayatına ve geleceğine yönelik anlam arayışına girişmiştir. Bu süreçte din kendisine bir cevap olup günümüze kadar hayatının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Bu yüzden insanın bütün düşünce ve eylemlerini anlayıp anlamlandırmak için benimsediği ve tatbik ettiği dini inanç ve pratikleri incelemek zorunluluk arz etmiştir. Bunun için tarihi süreçte çeşitli disiplinler, yaklaşımlar ve yöntemler geliştirilmiştir. Bunlardan biri olan ve 19. yüzyılın sonlarından itibaren teşekkül etmeye başlayan Din Fenomenolojisi *epoche* ve *eidetik vizyon* gibi yöntemleriyle dini, dinleri ve dinî fenomenleri inananın bakış açısıyla kavramayı hedefleyen yönüyle kimi zaman bir disiplin kimi zaman da bir yaklaşım kimliğiyle ön plana çıkar. İnananın daima haklılığını ve dini fenomenleri anlamak için bizzat fenomenlerin kendisine yönelmeyi ilke olarak benimseyen Din Fenomenolojisi'nin dini araştırmalardaki konumu, kullanıldığı yöntemlerin ne olduğu ve Dinler Tarihi ile ilişkisi ilk dönemlerden itibaren tartışılmıştır. Bu bağlamda Dinler Tarihi geleneğinde önemli bir yere sahip olan İsveçli dinler tarihçisi Geo Widengren, kendi dönemine kadar fenomenolojik yaklaşımı benimseyen çalışmaları çeşitli yönlerden eleştirmesi ve fenomenolojik metotların kullanımına yönelik görüşleri, sorunların çözümü için evrimcilik karşıtı ve spesifik olma yaklaşımı ve Din Fenomenolojisi ile Dinler Tarihi'nin birbirini tamamlaması gerektiği düşüncesiyle araştırılmaya layıktır. Bu çalışmada Widengren'in öncelikle hayatı ve ilmi kişiliğine temas edilerek sonrasında Din Fenomenolojisi'nin temel parametreleri ortaya konmaya gayret edilecektir. Bunun için özellikle Din Fenomenolojisi'nin genel çerçevesini en kapsamlı haliyle ortaya koyduğu "*An Introduction to Phenomenology of Religion*" (1972) adlı çalışmasında söz konusu ettiği konular ve tartışmalar esas alınacaktır.

HAYATI VE İLMİ KİŞİLİĞİ

Yirminci yüzyılın en ünlü dinler tarihçilerinden biri olan Geo Widengren (1907–1996) 24 Nisan 1907'de İsveç'in Stockholm şehrinde doğmuştur. Gençli-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniv. İslami İlimler Fakültesi, ozcan.sevket06@gmail.com

varsayımları görülebilir. Bu görüşlerinden hareketle Widengren'in Din Fenomenolojisi'nin bir anlamda röntgenini çekip ilk önce yöntemlerin kullanımıyla ilgili yetersizlikleri tespit ettiği ifade edilebilir. Alandaki eksikliklere yönelik önemli tespitlerinin başında fenomenolojik çalışmalarda seçilen örneklerin ilkel kabile dinlerinden seçilip İslam başta olmak üzere evrensel kabul edilen dinlere yeterince yer verilmediği düşüncesi vardır. Bu minvaldeki görüşleri takdir edilerek doğrulukları da tasdik edilmektedir. Widengren'in Din Fenomenolojisi anlayışının parametreleri, evrimcilik karşıtlığı, spesifik olma ve fenomenolojiyi Dinler Tarihi'nin tamamlayıcısı olarak görmesidir. Evrimci görüşlerin günümüzde hala birtakım çalışmalarda geçerliliğini sürdürdüğü düşünüldüğünde söz konusu ettiği varsayımların alandaki kullanımına ilişkin görüşleri son derece önemlidir. Diğer taraftan dini araştırmalarda genel yaklaşımı benimsemek yerine spesifik olma teklifi adeta günümüze seslenip karşılık bulmaktadır. Türkiye özelinde dinlerin ana dillerine ve kaynaklarına vakıf dinler tarihçilerinin bir din üzerinde uzmanlaşarak yetişmeleri ve ortaya çıkan olumlu tablo görüşündeki haklılığı ortaya koymaktadır. Din Fenomenolojisi'ni Dinler Tarihi'nin tamamlayıcısı olarak görmek suretiyle somut bir yaklaşım sergileyip sıklıkla tartışılan fenomenolojinin kullanım alanlarını netleştirmeye yardımcı olmaktadır. Bunların sonucunda Widengren, Din Fenomenolojisi'ne ilişkin eleştirileri, analizleri ve görüşleriyle araştırmacılara ışık tutmaktadır.

KAYNAKLAR

- Alıcı, M. (2005). Kutsal'a giden yol: Dinler Tarihi'nde metodolojik bir yaklaşım veya bir bilim olarak din fenomenolojisi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. 5/3, s.73-120.
- Alıcı, M. (2010). Din antropolojisinin kurucularından James George Frazer (1854-1941). *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 14/2, s. 3-31.
- Allen, D. (2005). Phenomenology of religion. John R. Hinnells Ed. *The Routledge Companion to the Study of Religion* içinde (s. 183-207). New York: Routledge.
- Anders H. (2020). Widengren, Geo. *Encyclopædia Iranica, online edition*. <http://www.iranicaonline.org/articles/widengren-geo>. Erişim 27 Haziran 2020.
- Bausani, A. (1972). Islam in the history of religions. U. Bianchi&C.J. Bleeker, Eds. *Problems and Methods of the History of Religions*. Leiden: Brill.
- Boas, F. (1901). The mind of primitive man. *The Journal of American Folklore*. 14/52, 1-11.
- Capps, W. (1995). *Religious Studies: The Making of a Discipline*. Minneapolis: Augsburg Fortress Press.
- Ciurtin, E. (2005). Widengren, Geo. Mircea Eliade (Ed.), *Encyclopedia of Religion*. 14: 9732-9734.
- Cox, J. (2004). *Kutsal ifade etmek: din fenomenolojisine giriş*. Fuat Aydın, Çev. İstanbul: İz Yayınları.
- Eliade, M. (1984). *The quest: history and meaning in religion*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Jonsson, J. N. (1986). Reflection on geo widengren's phenomenological method. *Scriptura*. 2, p. 21-39
- King, U. (2013). Din incelemesinde tarihsel ve fenomenolojik yaklaşımlar. Fuat Aydın, Çev. Ed. *Dinler Tarihi İncelemelerinde Çağdaş Yaklaşımlar (1945'ten Günümüze)* içinde (s. 13-135). Ankara: Fecr Yay.

- Pettersson, O. & Åkerberg, H. (1981). *Interpreting religious phenomena: studies with reference to the phenomenology of religion*. Anders Dallby, Gunilla Florby, trans. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Sharma, A. (2001). *To the things themselves: essays on the discourse and practice of the phenomenology of religion*. Berlin&New York: Walter de Gruyter.
- Ünal, M. (1999). *Din fenomenolojisi: tarihçe, yöntem ve uygulama*. Kayseri: Geçit Yayınları.
- Whaling, F. (2013). Karşılaştırmalı yaklaşımlar. (Fuat Aydın, Çev. Ed.), *Dinler Tarihi İncelemelerinde Çağdaş Yaklaşımlar (1945'ten Günümüze)* içinde (s. 138-264). Ankara: Fecr Yayınları.
- Widengren, G. (1937). *The accadian and hebrew psalms of lamentation as religious documents; a comparative study*. Stockholm: Bokförlags aktiebolaget Thule.
- Widengren, G. (1955). *Muhammad, the apostle of god, and his ascension (king and saviour V)*. Uppsala: Lundequistska Bokhandeln.
- Widengren, G. (1968). Some remarks on the methods of the phenomenology of religion. *Universitet och Forskningen: Festschrift*. Uppsala: Almqvist och Wiksell, p. 250-260.
- Widengren, G. (1972a). An Introduction to phenomenology of religion. walter h. capps, Ed. In *Ways of Understanding of Religion* (p. 142-151). New York: The Macmillian Company.
- Widengren, G. (1972b). An analysis of "evolution" as an interpretative principle. Walter H. Capps, Ed. In *Ways of Understanding of Religion* (p. 119-126). New York: The Macmillian Company.